

UZ 100. OBLJETNICU ROĐENJA MARIJA FESTINIJA (Rijeka, 10. V. 1924. – Zadar, 26. VII. 1989.)

UDK: 929 Festini, M.*

821.131.1

DOI: 10.15291/csi.4626

Prof. dr. sc. Mario Festini (1924. – 1989.) bio je istaknuti talijanist i dugogodišnji profesor na Odsjeku za talijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta, današnjeg Sveučilišta u Zadru. Stota obljetnica njegova rođenja prigoda je da se prisjetimo njegova životnog i profesionalnog puta, kao i njegovih najznačajnijih znanstvenih i stručnih prinosa kojima je obogatio zadarsku i hrvatsku talijanistiku.

Rodio se u Rijeci 10. svibnja 1924. Osnovnu školu i gimnaziju pohađao je na Sušaku, gdje polaže ispit zrelosti 1941. godine (Šimunković 1990: 6). Nakon Drugoga svjetskog rata, 1946. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisuje romanistiku (A. Talijanski jezik i književnost; B. Francuski jezik i književnost; C. Engleski jezik i nacionalna povijest). Diplomirao je 1950., a sljedeće godine zapošljava se na Talijanskoj gimnaziji u Puli gdje radi do 1958. U međuvremenu, 1953. godine u Zagrebu polaže stručni ispit za zvanje profesora srednje škole. Zahvaljujući svom interesu za različite znanstvene discipline, uz talijanski jezik predaje i niz drugih predmeta. U rujnu 1958. izabran je za asistenta na studiju talijanskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru, priključivši se profesorima Gloriji Rabac-Čondrić i Žarku Muljačiću. Na Odsjeku za talijanski jezik i književnost proveo je trideset i jednu godinu ostvarivši vrijedne rezultate na znanstvenom, stručnom, pedagoškom i društvenom planu. Doktorirao je 1964. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu obranivši disertaciju „Stvarnost i poezija u djelima Ignazija Silonea”. Na znanstveno-nastavno radno mjesto docenta izabran je 1965., izvanrednog profesora 1970. te redovitog profesora 1975. godine. Uz uspješan znanstveno-nastavni rad, zbog čega je među kolegama bio iznimno cijenjen, pokazao je i iznimne organizacijske sposobnosti: bio je prodekan i u dva mandata dekan Filozofskog fakulteta u Zadru, zalažući se za unaprjeđenje znanstvene i nastavne djelatnosti, stvaranje nastavnog i znanstvenog podmlatka i suradnju Fakulteta s domaćim i inozemnim visokoškolskim institucijama, znanstvenim i istraživačkim centrima. Doprinos međunarodnoj vidljivosti Fakulteta dao je i organizacijom međunarodnih znanstvenih skupova s tematikom međujadranske kulture (Rabac-Čondrić 1989: 342).

Na studiju talijanskog jezika i književnosti predavao je niz kolegija iz različitih područja talijanistike: uvod u talijanistiku (s pregledom povijesti talijanske književnosti i jezika), talijansku fonologiju, talijanski leksik, talijansku sintaksu, historijsku gramatiku i stilistiku i metriku. U nastavnom radu isticao se kao dobar predavač i pedagog, svojim nadahnutim i zanimljivim predavanjima uspješno je prenosio znanje generacijama studenata, pokazujući svoju stručnost i erudiciju i nastojeći probuditi kod njih interes za daljnja proučavanja. Upravo zbog toga su ga mnogi studenti birali za mentora pri izradi diplomskog rada.¹

Nastavu je temeljio na najnovijim znanstvenim spoznajama s kojima je bio dobro upoznat i koje je primjenjivao i u svom znanstvenom radu. S obzirom na njegovu formaciju i primarni interes, njegov znanstveni rad u početku je bio vezan uz književno-teorijske i književno-povijesne teme, o čemu svjedoči i njegova doktorska disertacija posvećena životu i djelu književnika Ignazija Silonea koji je i kasnije ostao predmetom njegova znanstvenog interesa. Kasnije se usmjerio prema stilistici i lingvistici, no bavio se i komparatistikom te temama iz područja hrvatsko-talijanskih kulturnih dodira, posebice zadarskim i dalmatinskim piscima talijanskog jezičnog izričaja. Objavio je više od pedeset znanstvenih radova, rasprava i članaka u uglednim domaćim i inozemnim časopisima, monografijama i zbornicima radova: u *Radovima Filozofskog fakulteta u Zadru*, *Zadarskoj reviji*, *Riječkoj reviji*, *Književnoj smotri*, *Izrazu*, *Tempo presente*, *Civiltà italiana* i dr. (Šimunković 1990: 9–10).

U književno-kritičkim, teorijskim i književno-povijesnim priložima proučavao je niz talijanskih književnika od klasika Dantea, Petrarce i Ariosta do suvremenih Itala Sveva, Ignazija Silonea, Elija Vittorinija, Riccarda Bacchellija, Giuseppea Ungarettija i Giuseppea Tomasi di Lampeduse (Franić 1998). Primjenjujući dubinski pristup književnom i umjetničkom tekstu, u radovima pokazuje dobro poznavanje teorije književnosti i lingvistike, a vrlo često analiza je prožeta i filozofskim razmatranjima. Kod pisaca kojima se bavi „nastoji istaknuti one umjetničke vrijednosti i one odrednice njihovog književnog stvaralaštva koje ih čine prepoznatljivim a koje su kritici promakle ili su ostale nedorečene” (Rabac-Čondrić 1989: 243). To se posebno uočava u radovima o navedenim suvremenim piscima koje Festini bira upravo zbog njihove autentičnosti i posebnosti njihova književnog izričaja, pa se može govoriti o piscima – slučajevima, odnosno o problemskim istraživanjima prema kojima je pokazivao poseban interes. Oslanjajući se na tumačenja i ocjene prethodnika, prvenstveno talijan-

¹ Prema riječima Glorije Rabac-Čondrić (1989: 341) bio je „pedagog po vokaciji, izuzetne predavačke nadarenosti, koji je posjedovao široku opću kulturu, veliko znanje, vrhunsku stručnu spremu i posebnu inteligenciju”.

skih proučavatelja, on, poput autora kojima se bavi, stvara svoj autentični kritički sud, temeljen na sveobuhvatnom pristupu i dubinskoj analizi umjetničkog teksta. U tome mu je svakako pomogla dobra teorijska potkovanost kao rezultat proučavanja velika-talijanske kritičke misli 19. i 20. stoljeća (Francesco De Sanctis, Benedetto Croce, Attilio Momigliano, Mario Fubini, Giuseppe Petronio, Carlo Salinari, Natalino Sape-gno, Paolo Pullega) i filozofije (Antonio Gramsci, Nicola Abbagnano i Enzo Paci), koji su postavili temelje suvremene talijanske znanstvene književne kritike i o kojima je pisao u radovima „Suvremena talijanska književna kritika”,² „Odjek Gramscijevih misli u Jugoslaviji”,³ „Antonio Gramsci i Jugoslavija”,⁴ „Uvod u književnu kritiku Antonija Gramscija”⁵ te „Podrijetlo i dometi Croceovih stilističkih dilema”⁶.

Prvi književni tekstovi koji su privukli pažnju Festinija – kritičara pripadali su Eliju Vittoriniju, najistaknutijem talijanskom piscu u prvim desetljećima nakon rata. Posve-tio mu je više radova,⁷ a posebno se bavio romanom *Uomini e no*, analizirajući pitanje zla i njegovo historijsko podrijetlo, kao rezultat čovjekova otuđenja i narušenih od-nosa među ljudima uvjetovanih ekonomskim čimbenicima.⁸ Među znanstveno-kritič-kim radovima najvažnije mjesto zauzima Ignazio Silone, pisac o kojemu je napisao doktorsku disertaciju „Stvarnost i poezija u djelima Ignazija Silonea” i kojemu je posvetio niz radova,⁹ predstavljajući hrvatskoj javnosti književno djelo talijanskog antifašističkog pisca ne samo u književno-povijesnom kontekstu nego i s motrišta suvremenih teorija, estetike, semiotike, filozofije i lingvistike. U svojim radovima o Italu Svevu,¹⁰ istaknutom romanopiscu na razmeđu 19. i 20. stoljeća i autoru prvog talijanskog psihološkog romana, ističe njegovu povezanost s Joyceom, Proustom i

² Objavljen u *Zborniku RTV Sarajevo*, 6/1977., br. 17: 529–595. Usp. Šimunković 1990.

³ *Zadarska revija*, 26/1977, br. 5-6: 451–470.

⁴ *Čovjek i nauka*. Radio Sarajevo, Treći program, 1978, br. 19: 454–472.

⁵ *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*. Razdio lingvističko-filološki (3), 1963/1964, 1964: 220–237.

⁶ *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*. Razdio lingvističko-filološki (4), 1965/1966, 1967-1968, 1968: 263–284.

⁷ Npr. „Eljo Vittorini između marksizma i egzistencijalizma”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Razdio lingvističko-filološki (1), 1959-1960, 1960: 221–238; „Čovjek i nečovjek u djelima Elia Vittorinija”. *Izraz*, 12/1968, br. 10: 341–349.

⁸ „Čovjek i nečovjek u djelima Elia Vittorinija”. *Izraz*, 12/1968, br. 10: 344.

⁹ „Križa savjesti I. Silonea”. *Zadarska revija*, 11, 1962, br. 1: 33–42; „Razgovor s I. Siloneom”. *Riječka revija*, 11/1962, br. 1-2: 103–108; „La grande svolta di Silone”. *Abruzzo*, 1969, Volume 2: 147–192; „Sigurnosni izlaz Ignazija Silonea”. *Izraz*, 13/1969, br. 11: 491–500; „Ignazio Silone od marksizma do utopije”. *Književna smotra*, 2/1970, br. 5-6: 92–103; „Coerenza nell’opera letteraria di Ignazio Silone”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 26, Razdio Filoloških znanosti (16), 1986/1987, 1987: 303–326.

¹⁰ „Slučaj Itala Sveva”. *Treći program*, Sarajevo, 4/1975, br. 8: 317–345; „Zenova savjest – savjest jed-ne epohe (Uz šezdesetogodišnjicu smrti Itala Sveva)”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 27/17, 1987/1988, 1988: 233–262.

Kafkom i značaj u kontekstu talijanske suvremene književnosti kao autora koji je uz Luigija Pirandella progovorio o krizi suvremenog čovjeka i o općeljudskim problemima stekavši europsku i svjetsku slavu. Pritom Festini „propituje konzistentnost njegovih romana i snagu riječi i nastojeći upotpuniti književno-kritičke ocjene drugih stručnjaka među kojima posebno ističe Bruna Maiera” (Rabac-Čondrić 1989: 235). Sveobuhvatnom analizom najpoznatijih romana Riccarda Bacchellija (*Il diavolo a Pontelungo*, *Il mulino del Po*),¹¹ s posebnim osvrtom na njegovu opčaranost poviješću i primjerima junaštva te psihološke i moralne degradacije čovjeka heroja, uspješno je predstavio hrvatskim čitateljima još jednog neobičnog talijanskog pisca, više puta nominiranog za Nobelovu nagradu. U prilogu o romanu *Gepard* Giuseppea Tomasija di Lampeduse,¹² kojim je postigao svjetsku slavu, Festini nudi originalnu interpretaciju da se ne radi o povijesnom nego psihološko-egzistencijalnom romanu u kojemu su ratna zbivanja (Garibaldijev pohod na Siciliju) samo okvir unutar kojeg se odvija životna drama „suvremenog čovjeka, razapeta između jedne anakronističke tradicije, za koju je emotivno vezan, ali koja naumoljivo nestaje, i jedne nove društvene sinteze”.¹³

U radovima o Danteu¹⁴ istražuje elemente suvremenosti i univerzalnosti njegove umjetničke poruke, bavi se problemom interpretacije i prevođenja pojedinih Danteovih izraza, etičkim principima firentinskog pjesnika, nalazeći, poput drugih proučavatelja, najveće pjesničke domete u *Paklu*. U radovima o Petrarci,¹⁵ analizira Lauru kao savršeni ženski pjesnički lik, ističe njegove nove ideje, pobunu i suprotstavljenost srednjovjekovnoj tradiciji, te, poput mnogih drugih kritičara, radi usporedbu sa suvremenima Danteom i Boccacciom, tražeći u njihovim djelima poruke aktualne i u novom vremenu. Festini je, uz navedene pisce, dao i prikaz rada Sibille Aleramo, spisateljice s početka 20. stoljeća,¹⁶ Oliviera Honoréa Bianchija, tršćanskog pisca rodom s Kvarnera,¹⁷ Giacoma Leopardija, Giuseppea Ungarettija i drugih.

¹¹ „Riccardo Bacchelli, posljednji talijanski otočentist 20. stoljeća”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 20/10, 1977/1978, 1978: 297–334.

¹² „Estetske suprotnosti u jeziku G. Tomasija”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 13/1974-1975: 49–77.

¹³ Isto, 75.

¹⁴ „Etika i antropologija Danteove *Božanstvene komedije*”. *Zadarska revija*, XIV/1965, br. 4: 257–269; „Amore e smarrimento di Dante nelle versioni croatoserbe”. *Dante i slavenski svijet – Dante e il mondo slavo*. Zagreb: JAZU, 1984: 173–182.

¹⁵ „Francesco Petrarca, 600 godina poslije (1314-1374)”. *Zadarska revija*, XXIII/1974, br. 3-4: 259–264; „Medioevo e Rinascimento nella poesia del Petrarca”. *Petrarca i petrarkizam u slavenskim zemljama – Petrarca e il petrarchismo nei paesi slavi*. Zagreb: JAZU, 1978: 179–189.

¹⁶ „Dvije ljubavi Sibille Aleramo”. *Riječka revija*, IX/1960, br. 4: 183–192.

¹⁷ Rječ je o radu „Elementi descrittivi nello stile di Oliviero Honore Bianchi”. *Radovi*, Razdio filoloških znanosti (18), 1988-1989, 1989: 207–222.

U sklopu proučavanja hrvatsko-talijanskih književnih dodira bavio se hrvatskim poticajima u djelima talijanskih pisaca, primjerice o romanu Enza Bettize *Il fantasma di Trieste*,¹⁸ u kojemu analizira lik jednostavne drniške seljanke, koja radi kao dadilja u jednoj tršćanskoj obitelji.¹⁹ Kao dobar poznavatelj filozofije, posvetio se proučavanju Giorgia Politea,²⁰ uglednog splitskog filozofa i kritičara iz 19. stoljeća, osvrćući se, među ostalim, na njegovu polemiku protiv Giobertijevih i Voltaireovih sudova o Ariostovu djelu *Orlando furioso*, kao i protiv Kantove „čiste umjetnosti” i Hegelove metafizičke spekulacije oko smrtnosti umjetničkog stvaranja. Proučavanjima iz dalmatinske književne baštine Festini se pridružuje i radovima o Petru Kasandriću,²¹ rođenom Hvaraninu koji je djelovao u Zadru. Daje detaljni prikaz njegove mladenačke zbirke pjesama *Prime liriche e – ultime* (Zadar, 1879.) u kojoj otkriva utjecaje talijanskih velikana Parinija, Foscola i Leopardija, te analizira njegov prepjev *Hasanaginice* na talijanski jezik, uspoređujući ga s drugim prijevodima narodne balade, među ostalim i s prijevodom poznatog slavista Artura Cronije. Piše i o Istranima, u tom kontekstu značajan je rad „Izgubljeni raj Diega Zandela”,²² u kojemu ističe pjesnikovu duboku nostalgiju za rodnom Istrom, nalazeći u stihovima utjecaje talijanskih pjesničkih velikana kao što su Cardarelli, Ungaretti, Montale i drugi.

Znanstvene radove Marija Festinija koji su odraz njegova svestranog znanstvenog interesa odlikuju originalnost interpretacije, erudicija i akribičnost. Njegove su analize temeljite i obuhvaćaju, osim književno-povijesnih, teorijskih, „ideoloških i filozofskih polazišta, također i strukturalne, stilističke te etičke komponente” (Rabac-Čondrić 1989: 232), što pridonosi objektivnosti i vjerodostojnosti njegove interpretacije. Njegova kritička riječ je „osmišljena i originalna” (Rabac-Čondrić 1989: 227), i predstavlja nezaobilazan prilog hrvatskoj talijanistici i komparatistici te hrvatskoj književnoj povijesti.

¹⁸ „Drnišanka u suvremenom talijanskom romanu”. *Zadarska revija*, 9/1960, br. 1: 65–71.

¹⁹ Bettiza će kasnije, u autobiografskom romanu *Esilio* (Mondadori, Milano, 1996.) ponovno odati počast jednostavnoj ženi, dadilji koja je brinula o njemu tijekom djetinjstva provedenog u Splitu.

²⁰ „G. Politeo o umjetnosti”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 3/1961-1962: 285–307; „Jedna polemika G. Politea”. *Riječka revija*, 10/1961, br. 1: 34–40; „Lodovico Ariosto nella critica letteraria di Giorgio Politeo”. *Il Rinascimento – Aspetti e problemi attuali*, Firenze, 1982: 385–392.

²¹ Cfr. „Le prime liriche ultime di Petar Kasandrić”. *Radovi. Razdio filoloških znanosti*, 1981-1982, 1982-1983, 1983: 251–264; „Le due spose di Assano Aga di P. Kasandrić”. *Radovi. Razdio filoloških znanosti* (15), 1985-1986, 1986: 227–244.

²² „Izgubljeni raj Diega Zandela”. *Zadarska revija*, 18/1969, br. 2-3.

LITERATURA

- FRANIĆ, Ante. 1998. „Festini Mario”. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2024)*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/festini-mario> (5. 12. 2024.).
- JERNEJ, Josip. 1990. „In memoriam Mario Festini (1924–1989)”. *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia*, 35: 191–192.
- RABAC-ČONDRIĆ, Glorija. 1989. „Mario Festini (1924–1989)”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 28, br. 18: 341–344.
- RABAC-ČONDRIĆ, Glorija. 1989. „Književna kritika M. Festinija”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 28, br. 18: 227–248.
- ŠIMUNKOVIĆ, Ljerka. 1990. „Bibliografija radova M. Festinija”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 29, br. 19: 9–10.
- ŠIMUNKOVIĆ, Ljerka. 1990. „Professor Mario Festini (1924–1989)”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 29, br. 19: 6–8.

Nedjeljka Balić-Nižić